

STRAFFERETLIGE INCESTFORBUD

Et svar til Bodil Stenvig

Af J. O. SKOV-MADSEN

1. *Indledning.*

I NTFK 1990, s. 192–203 (hæfte 3, september 1990) har *Bodil Stenvig* gengivet en analyse af datamateriale indsamlet i en prevalensundersøgelse vedrørende seksuelle overgreb på børn, der blev gennemført i Danmark i 1987. På side 200 f. har forfatteren analyseret de rapporterede overgreb med udgangspunkt i dansk strafferet. I et samarbejde med Annelise Kongstad, Kriminalistisk Institut ved Københavns Universitet, er forfatteren kommet til det resultat, at der i 14 af de rapporterede tilfælde foreligger incest/blodskam ud fra straffelovens definition. De 14 tilfælde er fordelt i 4 kategorier, hvoraf den 4. betegnes "*blodskam mellem to af samme køn*".

Som påvist nedenfor er begrebet ukendt i dansk strafferet. Forfatteren har villet undgå de brede definitioner af seksuelle overgreb ud fra erkendelsen af, at det navnlig er definitionen, der er bestemmende for omfanget af den formodede forekomst. I konsekvens heraf har forfatteren valgt straffelovens regelsæt, der i den forbindelse indeholder den smallest tænkelige definition. Valget er anerkendelsesværdigt, idet undersøgelsesresultatet herved uden gyldighedsproblemer kan kommunikeres med kendte termer og dermed til en større personkreds. Forudsætningen herfor er selvsagt, at det valgte regelsæt håndteres korrekt.

I det følgende vil jeg først redegøre for incestforbudets udformning i dansk strafferet og på den baggrund diskutere forfatterens kategorisering af incest/blodskam (afsnit 2). Til sammenligning med dansk strafferet følger en omtale af strafferetlige incestforbud i Norden i øvrigt (afsnit 3). Til sidst nævnes et mislykket forsøg på at beskrive en undersøgelse på neurosehospitalet Montebello ved hjælp af den strafferetlige incestdefinition (afsnit 4).

2. *Incestforbud i dansk strafferet.*

Betegnelsen *blodskam* udgik af den danske straffelov ved en revision af § 210 i 1967. Indtil da var betegnelsen forbeholdt de groveste incesttilfælde, nemlig samleje mellem slægtninge i op- og nedstigende linie (ascendenter og descendenter) samt mellem søskende, herunder halvsøskende. Betegnelsen blev således ikke benyttet om anden kønslig omgængelse end samleje i nævnte slægtsskabsrelationer. Ved revisionen blev samleje og anden kønslig omgængelse end samleje med slægtning i opstigende linie afkriminaliseret.

Blodskam er bibeholdt i den grønlandske kriminallov (§ 49) og betegner her både samleje og anden kønslig omgængelse end samleje.

§ 210 kriminaliserer samleje og anden kønslig omgængelse end samleje med slægtning i nedstigende linie og mellem broder og søster. Det er i teori og praksis fast antaget, at forbudet i bestemmelsen alene angår heteroseksuelle forhold. Seksuelle forbindelser mellem f. eks. biologisk far-søn og mor-datter er således ikke omfattet af bestemmelsen. Er børnene fyldt 15 år, er disse forhold som udgangspunkt straffri. Det samme gælder seksuelt forhold mellem søskende af samme køn.

Forbudet mod stedforældres seksuelle forbindelse med deres stedbørn under 18 år fremgår af straffelovens § 223, stk. 1. Efter sit indhold omfatter bestemmelsen både hetero- og homoseksuelle forhold. Disse seksuelle forbindelser er ikke incest i strafferetlig forstand.

Til brug for diskussionen nedenfor gengives fra artiklen s. 201:

”Tabel 5. De rapporterede seksuelle overgreb fordelt ud fra kategorier inspireret af straffeloven.

	Offerets køn		
	Mænd	Kvinder	I alt
Blodskam (samleje med slægtning i nedstigende linje	0	4	4
Blodskam (samleje mellem søskende)	0	2	2
Anden kønslig omgængelse mellem slægtninge i nedstigende linje/søskende	1	6	7
Blodskam mellem to af samme køn	1	0	1
Samleje med stedbarn, adoptivbarn	1	4	5
Samleje med barn under 15 år	7	8	15
Voldtægt	0	1	1
Anden kønslig omgængelse	0	3	3
Blufærdighedskrænkelser	13	51	64
I alt	23	79	102”

De første 4 tekster med tilhørende tal benævner jeg kategori 1-4. Som det vil ses, fremkommer de i artiklen s. 202 nævnte 14 tilfælde af incest/blodskam ved en sammenlægning af offertallene i kategori 1-4.

Kategori 1 og 2 er direkte omfattet af henholdsvis straffelovens § 210, stk. 1 og § 210, stk. 2. Kategorierne betegnes blodskam. I parentes er anført, at det drejer sig om samleje i en nærmere angivet slægtsrelation. Selv om blodskam som betegnelse udgik af straffeloven ved ændring i 1967, er betegnelsen umiddelbart forståelig og anvendt historisk korrekt, som dækkende de groveste tilfælde af incest.

Kategori 2 opererer med et offertal, og forfatteren anfører herom s. 200, at en aldersforskel på 5 år mellem to parter, der har seksuel forbindelse med hinanden, definerer den yngre som offer, da der i kraft af aldersforskellen er tale om et ”overgreb i objektiv forstand”. Dette er sikkert både gængs og velunderbygget terapeutisk tankegods i prevalensundersøgelser, men straffelovens ordning er en anden. Under forudsætning af, at bror og søster begge er fyldt 18 år, kan de – uanset aldersforskel – principielt begge straffes, hvis de har samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje med hinanden. Anderledes i Spanien (artikel 435), hvor man i tilfælde af søskendeincest alene straffer broderen.

Det fremgår af det sagte, at offertallet i kategori 2 må tages med forbehold. Seksuel forbindelse mellem bror og søster definerer ikke en forurettet alene i kraft af slægtskabsforholdet. Offerdefinitioner er praktisk værktøj for terapeuter, men her er en sådan definition ikke nødvendig for at fortælle, at de rapporterede forhold er omfattet af straffelovens § 210.

Kategori 3 vedrører anden kønslig omgængelse end samleje med slægtning i nedstigende linie og mellem søskende. Forholdene er omfattet af henholdsvis straffelovens § 210, stk. 3, jfr. stk. 1, og § 210, stk. 3, jfr. stk. 2. Det må bero på en fejlskrift, når dette i tabellen formuleres som "anden kønslig omgængelse mellem slægtninge i nedstigende linie/søskende". Set i sammenhæng med kategori 1 og 2 (blodskam) angår kategori 3 de "almindelige" incesttilfælde. Det, der under kategori 2 er sagt om offertal, gælder også kategori 3 for så vidt angår den del af offertallet 7, som angår anden kønslig omgængelse end samleje mellem søskende. Selv om der ikke foreligger en krænker-offersituation, er forholdene omfattet af § 210.

Tilbage er herefter kategori 4, der angår ét tilfælde af "blodskam mellem to af samme køn". Det er ikke nærmere oplyst, hvori den seksuelle forbindelse består, hvilket dog ikke er afgørende nødvendigt for forståelsen. Det fremgår heller ikke, om tilfældet angår forhold til slægtning i nedstigende linie eller den anden mulighed: Forhold mellem brødre henholdsvis søstre. Alt andet lige kunne kategorien være benævnt: Kønslig omgang med person af samme køn, jfr. straffelovens § 225. Som nævnt ovenfor, angår § 210 imidlertid alene heteroseksuelle forhold, og det i kategorien rapporterede tilfælde er således hverken incest eller blodskam. Forholdet falder altså uden for strafferettens incestbegreb og de forefundne tilfælde af incest/blodskam skal i overensstemmelse hermed reduceres til 13.

3. Incestforbud i finsk, islandsk, norsk og svensk strafferet.

I overensstemmelse med en vedtagelse på den 9. internationale strafferetskongres i Haag (1964) er forbudet i de nordiske lande begrænset til seksuelle forbindelser mellem ascenderter og descendenter og mellem brødre og søstre. Herudover er det så som så med nordisk retsenhed på området.

I den svensksprogede udgave af den *finske straffelov* (SL 20:7) betegnes incestforbrydelsen *blodskam med avkomling* og *blodskam mellan syskon*. Forbudet vedrører alene samleje.

Den *islandske straffelov* (§ 190) har et tilsvarende forbud mod samleje i de nævnte slægtsrelationer. Som det eneste land i Norden opretholder Island en adgang til at straffe descendenten, forudsat den pågældende er fyldt 18 år. I 1990 blev der fremsat lovforslag om revision af bestemmelserne i kapitlet om forbrydelser mod kønssædeligheden (kynferdisbrot), navnlig således, at bestemmelserne gøres kønsneutrale. Samtidig hermed foreslås § 190 flyttet fra kapitlet om forbrydelser i familieforhold til kapitlet om kynferdisbrot som § 200. Incestforbudet foreslås i den forbindelse udvidet til også at omfatte såkaldt "önnur kynferdismök", der strafmæssigt sidestilles med samleje. Udvidelsen gælder både i forholdet til slægtning i nedstigende linie og mellem søskende. Ifølge bemærkningerne til lovforslaget har "önnur kynferdismök" et indhold, der svarer til § 192 i den norske straffelov. Denne bestemmelse omfatter hetero- og homoseksuelle forhold. Strafferammerne i § 190 foreslås ændret fra fængsel i 4 år til fængsel i 6 år, og fra fængsel i 6 år til fængsel i 10 år, hvis barnet er yngre end 16 år. Foreligger der i forholdet til slægtning i nedstigende linie anden kønslig forbindelse end samleje eller önnur kynferdismök er strafferammen fængsel i 2 år, og 4 år, hvis barnet er yngre end 16 år. Strafferammen for forhold mellem søskende foreslås ændret fra fængsel i 2 år til fængsel i 4 år. Descendentens forhold foreslås afkriminaliseret. I forhold til nugældende retstilstand, hvor incestforbudet alene angår

samleje, indebærer en gennemførelse af lovforslaget for mig at se en betydelig udvidelse af incestbegrebet. i islandsk ret, navnlig ved at inddrage homoseksuelle forhold, herunder mellem søskende. Afkriminaliseringen af descendantens forhold er i overensstemmelse med den strafferetlige udvikling i de øvrige nordiske lande.

Betegnelsen *blodskam* udgik af den norske straffelov ved en revision af § 207 i 1963. Indtil da dækkede betegnelsen samleje mellem slægtninge i op- og nedstigende linie og mellem bror og søster, som det var tilfældet i den danske straffelov indtil den senere revision i 1967.

Incestbestemmelserne i den norske straffelov har siden 1963 haft følgende formulering:

”§ 207. Den som har utugtig omgang med slæktning i nedstigende linje, straffes med fængsel inntil 5 år, men med fængsel inntil 8 år, dersom det gjelder samleie.

Medvirkning straffes på samme måde.

§ 208. Den som har samleie med bror eller søster, eller som medvirker til at slikt samleie finner sted, straffes med fængsel inntil 2 år. Straff kommer dog ikke til anvendelse på personer under 18 år.”

”Utugtig omgang” omfatter de alvorligste seksuelle overgreb, herunder samleje. Udtrykket dækker hetero- og homoseksuelle forhold. Foreligger samleje, skal forholdet bedømmes efter 2. strafalternativ, der har en strafferamme, som er udvidet i forhold til 1. strafalternativ.

Bestemmelsen i § 208 angår alene heteroseksuelt forhold i form af samleje. Utugtig omgang i øvrigt mellem bror og søster er således ikke strafbar alene i kraft af slægtsskabet.

Frem til 1989 var det i teorien antaget, at når straffeloven benyttede udtrykket ”samleie”, omfattede dette kun vaginalt samleje. I en dom, der er gengivet i Rt 1987/948, slog *Høyesterett* dette fast. Sagen angik bl. a. utugtig omgang med en dreng under 14 år derved, at tiltalte med penis trængte ind i drengens rectum (peno-analt forhold). Ved lov nr. 68 af 16. juni 1989 indføjedes følgende bestemmelse i straffeloven:

”§ 213. Når bestemmelsene i dette kapittel bruker uttrykket samleie, menes vaginalt og analt samleie.”

Bestemmelsen indebærer blandt andet, at en fars peno-anale samleje med søn eller datter skal bedømmes efter den strengere bestemmelse i § 207, 2. strafalternativ. En brors peno-anale samleje med sin søster er nu inddraget under det strafbare område, medens f. eks. fellatio eller cunnilingus fortsat er straffrit.

Indtil 1937 havde *Sverige* sammen med *Finland* den mest vidtgående kriminalisering af incest i Europa. Siden da er der ved forskellige lejligheder sket betydelige ændringer i incestforbudets udformning.

Brottsbalken (BrB) trådte i kraft i 1965 og indebar bl. a. visse ændringer med hensyn til behandlingen af forhold af homoseksuel karakter. Gerningsbeskrivelserne var i reglen kønsneutrale og dermed også anvendelige på homoseksuelle forhold. Voldtægtsbestemmelsen udgjorde dog en undtagelse fra denne regel, idet bestemmelsen alene angik tilfælde, hvor en mand tvang en kvinde til samleje. Incestforbudet i 6 kap. 5 § BrB var indskrænket til at vedrøre samleje med eget barn eller dets afkom (otukt med avkomling) og samleje mellem søskende (otukt med syskon). Heller ikke denne bestemmelse angik andet end heteroseksuelle forhold. Kriminaliseringen af samleje mellem halv søskende ophævedes i

1973, hvorefter halvsøskende kunne indgå ægteskab med hinanden efter dispensation. Ordningen er unik i nordisk ret.

I 1972 påbegyndtes arbejdet med en reform af bestemmelserne i 6 kap. BrB om sedlighedsbrott. Voldtægtsbestemmelsens udformning og spørgsmålet om ophævelse af incestforbudet tiltrak sig betydelig offentlig opmærksomhed. Sexualbrottsutredningen foreslog i sin betænkning "Sexuella övergrepp" (SOU 1976:9) bl. a., at incestbestemmelsen (6 kap. 5 § BrB) skulle ophæves, da bestemmelsen tog sigte på frivillige seksuelle forbindelser mellem voksne. Den i 1977 nedsatte sexualbrottskommitté behandlede spørgsmålet om kriminalisering af incest i en særskilt delbetænkning (Ds Ju 1977:7) og foreslog bestemmelsens ophævet i overensstemmelse med forslaget herom i SOU 1976:9. Sexualbrottskommittén tog spørgsmålet op på ny i betænkningen "Våldtäkt och andra sexuella övergrepp" (SOU 1982:61). Det fremgår af betænkningen side 11 sammenholdt med side 110, at incestbestemmelsen fortsat foreslås ophævet. Betænkningerne er udførligt omtalt i NTFK 1976, side 30 ff. og 1984, side 35 ff.

6 kap. BrB om sexualbrott trådte i kraft den 1. juli 1984. Da en afkriminalisering af incest fandtes at savne støtte i den almene retsbevidsthed, bibeholdtes 5 § i uændret formulering. 6 kap. 4 og 5 §§ BrB lyder således:

"4 §. Har någon sexuellt umgänge med den som är under arton år och som är hans avkomling eller står under hans fostran eller för vars vård eller tillsyn han har att svara på grund av myndighets beslut, döms för sexuellt utnyttjande av underårig till fängelse i högst fyra år.

Om den som har begått gärningen har handlat särskilt hänsynslöst mot den underårige eller om brottet i annat fall är att anse som grovt, skall dömas för grovt sexuellt utnyttjande av underårig till fängelse, lägst två och högst åtta år.

5 §. Har någon, i annat fall än som avses i 4 §, samlag med eget barn eller dess avkomling, döms för sexuellt umgänge med avkomling till fängelse i högst två år.

Den som har samlag med sitt helsyskon, döms för sexuellt umgänge med syskon till fängelse i högst ett år.

Vad i denna paragraf sägs gäller ej den som förmåtts till gärningen medelst olaga tvång eller på annat otillbörligt sätt."

Ved reformen indføjedes "hans avkomling" i 4 §, der har et videre anvendelsesområde – seksuelt umgänge, der også omfatter homoseksuelle forhold – og højere strafmaksima end 5 §, der alene omfatter peno-vaginalt samleje. Efter reformen må 5 § 1. stykke, antages at have en meget begrænset anvendelse i tiltalepraksis, da tilfælde, hvor descendenten er under 18 år, alene omfattes af 4 §. Seksuel forbindelse med eget barn henholdsvis stedbarn m. v. i alderen 15–17 år bedømmes således strafferetligt på samme måde.

4. Montebello-undersøgelsen.

Undersøgelsen, der er offentliggjort i Ugeskrift for Læger, 1989; 151: 877–80, er en spørgeskemaundersøgelse over hyppigheden af incest og seksuelt misbrug i et psykiatrisk hospitalmateriale. Hver krænkelse er beskrevet bl. a. med hensyn til krænkerens relation til patienten, f. eks. far, stedfar. "En nærmere beskrivelse af overgrebets karakter er ikke foretaget. Der er alene ønsket en opgørelse af subjektivt oplevede overgreb hos patienten". Man valgte den strafferetlige incestdefinition og inddrog yderligere straffelovens § 223 til

brug ved beskrivelse af undersøgelsesmateriale, der omfattede 107 patienter, heraf 92 kvinder. I materialet fandtes 8 kvinder (8,7 %) at have været udsat for incest i lovens forstand, og 11 (11,9 %) var blevet misbrugt af stedfaderen eller "anden forventet tryghedsgivende voksen person". Undersøgelsen konkluderede: "I samtlige 19 tilfælde blev straffelovens § 210 eller § 223 overtrådt".

Undersøgelsen er kritiseret i Ugeskrift for Læger, 1989; 151: 1695-8.

Slægtsrelationen er den nødvendige, men ikke tilstrækkelige betingelse for at foretage en subsumption under straffelovens § 210. Der skal herudover foreligge et faktum i form af samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje. Et seksuelt overgreb fra faderens side, som alene er oplevet psykisk, kan selvsagt ikke henføres under incestbestemmelsen. Bestod overgrebet (faktum) i, at han befamlede sin datters bryster, foreligger der ikke incest i straffelovens forstand, men forholdet kan eventuelt være blufærdighedskrænkelse efter straffelovens § 232. Undersøgelsen indeholder ikke oplysninger om karakteren af de seksuelle overgreb, og det valgte regelsæt kunne derfor ikke gyldigt anvendes til beskrivelse af undersøgelsesmateriale. Dette forhold skal have in mente, når prevalenstallet skal vurderes.

Uden at sammenligne med Montebello-undersøgelsen i øvrigt finder jeg, at Bodil Stenvigs arbejde er en væsentlig landvinding i bestræbelserne på at beskrive et terapeutisk undersøgelsesmateriale ud fra den strafferetlige virkelighed.

Adresse: Vicepolitimester J. O. Skov-Madsen,
Holbæk politi,
Bysøstræde 5,
DK-4300 Holbæk.